

«Un petit gran llibre»

Guid nov per enconuscher la natira da la Catalogna

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Dacurt avant Nadal ha in'organisa-ziun ecologista, cun l'agid da l'Universitad da Lleida, publitgà l'emprim guid illustrà da 570 pp. «per conèixer la natura de Catalunya» (1). Ma tge munta «la natira da la Catalogna»? I sa tracta d'in pajais clerament limitat: 32 091 km², pia pli pitschen che la Svizra (41 285 km²), ma tuttina pli grond che la Belgia (30 528 km²).** La Catalunya culminescha al Pic d'Estats (3145 m) en las Pireneas centralas; ella na cuntanscha pia betg l'autezza da la Dufourspitze (4634 m), ma è loscha da sia riva mediterranea (var 600 km) cunfruntada cun ils mo 66 km da costa beltga. Il punct culminant da la Belgia, Botrange en la Haute Ardenne, cuntanscha mo 694 m, ma ins ha restaurà systematicain las pastgiras e palids da turba da lezza cuntrada: La Belgia federala e sia regiun vallona (16 844 km²) tgiran lur patrimoni natiral. La Catalogna, suenter decennis da dictatura spagnola anticatalana, ha pudì metter ad ir ina tala politica pir cun l'autonomia. La publicaziun dal guid ecologic è pia in'etappa impurtanta da la tgira dal patrimoni natiral. Lleida (strusch 140 000 olmas) è la citad principala dal Ponent, ina da las otg regiuns administrativas da la Catalogna.

Per la biodiversitad dal pajais

Il biolog Heracli Astudillo (Universitad da Lleida) ha scrit la prefaziun dal volum: L'IPCENA («Institució de Ponent par la Conservació i l'Estudi de l'Entorn Natural») vul dar «als seus concitadans una mostra visibile i ben representativa de la extraordinària riquesa i diversitat del patrimoni natural de Catalunya, presentada d'una forma atractiva, sintetica, comprensibile i actualizada. Aquest petit gran llibre (...) va ser concebut amb [cun] la voluntat de cobrir un important buit [vit]» (...). Grans i petits naturalis-

tes, podran ocupar-hi una part del seu temps de lleure [liber] d'una manera amena [agreable], sana, econòmica i ecològica (...). S'ha d'agrair [savair grà] (...) als il.lustradors per (...) unes imatges que mostren els aspectes visuals més [pli] caracteristics de cadascuna [mingina] de les espècies il.lustrades» (pp. 4–6). Il volum deditgescha in chapitel als «areals salvads grazia a l'acziun dal pievel. En ils davos quaranta onns ha ina seria da moviments populars che jau numnel eroics cuntanschi che nus pudain giudair oz vinavant d'areals remartgabels; quests fissan uschiglio svanids sut in mantel da betun» (p. 6). I suonda in exempel en in intschess da las Pireneas nua che l'antèriur retg spagnol gieva gugent cun skis: «La val d'Àrreu en il circuit de Pallars Sobirà (...) posseda ina biodiversitad excepziunala e fa part da la 'Rait natira 2000' da l'Uniu europeica (UE) (...). Il 1999 levàn ils implants sportivs da Baqueira Beret transformar Àrreu en ina surbajegiada ed in territori da skis. L'UE ed il squitsch popular han impedi da realisar il project» (p. 488).

Chapitels e monografias

Ils chapitels principals dal guid èn intitulads: «Medi [ambient] físic», «Flora i vegetaciò», «Els fongs [bulieus]», «Els insectes», «Invertebrats no insectes», «Vertebrats», «El medi marí [maritim]», «Els espais [areals] naturals protegits», «Espais salvats per l'acciò popular», «Rutes d'interès natural» e «Bibliografia»; i suonda in register catalan e latin. Il guid punctuescha: «Els fongs (...) pertanyen a un Regne de la Natura diferent del Regne animal i del vegetal; (...) és el Regne Fungi» (p. 180). Ils maletgs da la liadira mussan insaquants animals ed insaquantas plantas tractadas dal guid. Sisom dominescha in urs; l'artitgel relativ, scrit da schefredactur Jordi Mluquer-Margalef, tuna en traducziun rumantscha: «Mam-mal fitg grond e voluminus, lung enfin 2

m u dapli (...). Chau larg, grugn lung, uraglias pitschnas e radundas, cua fitg curta, pel regularmain brin marun, fitg variabel segund glisch e stagiun. Als intschess nua che l'urs viva, chatt'ins savens plantas cun scorsa sgriflada, furmiclers truschads u crappa spustada. L'urs viva a las Pireneas occidentalas catalanas, tranter ils guauds da muntogna, la prada ed ils terrens spelmus» (p. 432, chavazzin «ós bru»). Sper il maletg da l'urs stat quel d'ina nusch-fau; il text davart il fau (Fagus sylvatica) tuna en traducziun rumantscha: «Planta auta, da 20–40 m, bist fitg guliv, cun sromaziuns pli pitschnas (...). Scorsa glischa grischenta cun urs stgirs. Feglia ovala e fitg satiglia, transparenta, cun gnervatura fitg marcada ed ur ondulà, cun pails alvs. Ins po mangiar la nusch-fau; ella sa chatta en ina paletscha spinusa color ocher che na punscha betg e s'avra en quatter crosas» (p. 121, chavazzin «faig»). Il renumà poet catalan Joan Maragall (1860–1911) ha dechantà «la fageda d'En Jordà» ('il guaud da faus da sar Jordà') «en el silenci d'aquell lloc [lieu] profund» nua ch'il viandant è «presoner del silenci i la verdor»; lez guaud è creschì en l'intschess vulcanic dal circuit catalan da la Garrotxa.

Cuntradas multifaras

Joan Maluquer-Margalef ha scrit er il chapitel «Medi físic». L'emprim fa'l endament che la Catalogna linguistica, pli gronda che l'administrativa, cumpiglia anc autras parts da la Peninsla iberica:

1. La Catalogna dal nord (cun il Puig Carlit, 2921 m), annectada 1659 da la Frantscha;
2. la «Franja de Ponent» en Aragón (cun il Pic d'Aneto, 3404 m);
3. ina part da la «Comunitat valenciana» (cun la Penyalgosa, 1813 m, a nordvest da la citad da Castelló).

L'entschatta dal chapitel pon ins translatar sco suonda: «La domena da quest guid cumpiglia la Catalogna per

propi ['Principat de Catalunya'] e la mar sper la riva (...). Ins po dentant al duvrrar senz'auter per ils intschess limitrofs: Catalogna dal nord, 'Franja de Ponent' ed ils circuits a nord da Castelló (...). En Catalogna chatt'ins ina gronda varietad da reliefs, de substrats geologics e da climas; tut quai, cun l'autezza sur mar e la distanza dal Mediterran, stgaffescha cuntradas e communitads vegetalas ed animalas multifaras. Sin distanzas relativamain curtas chatt'ins cuntrasts considerabels da reliev, per exempel tranter ils spitgs taiss da las Pireneas e las vastas planiras enturn Lleida, ubain, areguard la vegetaziun, la sumbriva dals umids guauds da faus (...) e la bostgaglia e prada setga» (p. 9). Tranter las «rutes d'interès natural» stattan las renumadas «agulles de Montserrat» (circuit d'Anoia): «Sper il guaud da ruvers verds ['Quercus ilex'] cun iva millifeglia ['Achillea millefolium'] e dal guaud da taischs ['Taxus baccata'] sa distingua la geomorfologia da la cuntrada: L'erosiun dals conglomerats da crappa ha furmà in'entira retscha da monolits sensaziunals» (p. 534). «Montserrat» vul dir: «La muntanya resgiada». Lezza remartgabila cuntrada munta in dals blers motifs da visitar il Montserrat, «il principal center religius e cultural da la Catalogna – saja quai dal puntg da vista istoric, cultural, religius u regional (...) cun il chor d'uffants da renum mundial de l'Escolania de Montserrat» (2) senza emblidar la libreria editura da la claustra benedictina. Suenter ina tala excursiun chapesch'ins meglier la Catalogna.

1. Joan Vázquez Mendieta e Joan Maluquer-Margalef (ed.), *Guia práctica per conèixer la natura de Catalunya. Lleida (IPCENA / www.ipcena.org / ISBN 978-84-9366214-4) 2014.*

2. Til ed Inge Stegmann, *Katalonien und die Katalanischen Länder. Stuttgart – Berlin – Cologne (Kohlhammer, ISBN 3-17-007521-7) 1992, p. 296.*